

Oponentský posudek na diplomovou práci Pavly Hubáčkové (ÚČD FF UK, ved. D. Tinková)

„Česká korunovace Františka II.“

České královské korunovace už více než deset let patří mezi často zpracovávaná témata zejména dějin raného novověku, což odpovídá důrazu, který na problematiku rituálních a ceremoniálních okamžiků předmoderní společnosti klade západoevropská a americká historiografie. V českém dějepisectví se méně často vyskytují práce, kde jde o komparaci v širším časovém horizontu (J. Hrbek, B. Berning), častěji potom zpracování jedné korunovace konkrétního panovníka (V. Vlnas – Š. Vácha – I. Veselá – P. Vokáčová, E. Maur, J. Petráň, K. Pařízková, M. Sekyrková). Aby taková práce nebyla jen suchým popisem jednotlivých ceremoniálních úkonů, musí v dostatečné míře danou korunovaci kontextualizovat, tedy především ji zasadit do chronologického i geografického rámce. Tím mohou vyplynout podobnosti s předchozími či následnými korunovacemi (a těchto podobností bylo při ceremoniálních událostech vždy více než odlišností) i dlouhodobější trendy ve vývoji samotného obřadu nebo jeho vnímání. Tyto trendy pak jsou u akcí s tak dlouhým trváním jako korunovace stejně důležité jako jejich průběh, ne-li důležitější.

Autorka předkládané práce zvládla jak základní literaturu k tématu, která v posledních letech nabývá na objemu (kromě českých prací je třeba zdůraznit orientaci i v recentní německo- a anglojazyčné produkci), tak prameny. Právě v této oblasti je nutné zmínit, že zhruba od korunovace Karla VI. (1723) množství zachovaných pramenů významně roste, ať už jde o aktový materiál nebo o tištěnou produkci, označovanou od korunovace Leopolda II. (1791) jako korunovační žurnalistika. Zhruba od stejné doby pak má historik k dispozici i reflexi události v pramenech osobní povahy, jež se pro starší dobu zachovaly s patřičnou vypovídací hodnotou jen výjimečně (deníky kardinála Harracha pro 1. polovinu 17. století). Od druhé poloviny 18. století navíc roste počet osob, které byly osobně přítomny při holdování, korunovaci či následných festivitech a které tyto události mohly pozorovat vlastníma očima a následně písemně zaznamenat. Zpracováním těchto záznamů lze dostat plastický obraz, neboť tvoří jistý protipól novinových zpráv či oficiálního popisu (jeho sestavením byl pověřen roku 1792 sekretář gubernia Johann Debrois). V rámci rozsáhlého aktového materiálu pak sáhla autorka posuzované práce velmi správně po fondech českého gubernia a zemského stavovského výboru (obojí uloženo v pražském Národním archivu); nabízelo se však ve větší míře využít fondy z Archivu hl. města Prahy či z Archivu Pražského hradu. Korunovační cesta Františka II. však zanechala svou stopu i v lokalitách, jimiž projížděl, relevantní prameny tak lze nalézt např. v archivu města České Budějovice (navíc pro toto město existuje zpracování z pera R. Huyera). Mnoho zajímavého k dané události je také ve vídeňském Haus-, Hof- und Staatsarchivu.

Ať už záměrně, či bezděky se autorka ve své práci dotkla okolností, které korunovaci Františka II. ovlivnily, a tím vlastně odlišily od korunovačních aktů předešlých i následujícího (korunovace Ferdinanda V. roku 1836). Jde například o mezinárodní situaci v kontextu počínajících válek s revoluční Francií, kdy politická nejistota nutila k pořádání habsburských korunovací „v rychlém sledu“, o probíhající dvorský smutek po smrti Leopolda II. či o postupující etatizaci, která se projevila mj. v soustředěném dohledu policie i v podrobnější evidenci, například ubytování hostů v pražských městech. Za vrcholné pasáže posuzované práce považují rozbor účasti moravských stavů na holdování (zde došlo již roku 1791 k zásadní změně), významu svatováclavských rytířů (na tuto, dosud marginální, součást korunovační mše začaly být v prostředí začínajícího romantismu a národního obrození kladeny nové akcenty) a lidové slavnosti pořádané ve Stromovce, jež značila novou potřebu „vtáhnout“ do

korunovačních oslav širší publikum i zájem elit o venkov v duchu fyziokratické doktríny (v tomto ohledu je zajímavá reflexe ze strany přítomných venkovanů demonstrována přeepsanou kritickou básničkou, s. 63–65). Podobně by bylo možné zastavit se i u dalších momentů korunovačního dění; načas zastavit tok popisu například u otázky nového nakládání s českou svatováclavskou korunou, slavnostně převezenu z Vídně do Prahy roku 1791, u dosud nevidaných úprav slavnostního vjezdu (vynechání předávání klíčů od městských bran; vybočení z Královské cesty vynecháním Celetné ulice) nebo u otázky ad hoc výzdoby hradních prostor (Vladislavského sálu) či u podoby efemérní architektury. Tyto momenty byly v práci pouze naznačeny.

Kladně hodnotím smysl pro ceremoniální prostor, který autorka posuzované práce prokázala zejména v případě Prahy: jak popisu panovníkova vjezdu, tak popisu korunovační mše předchází úvod do prostorových souřadnic města, resp. svatovítské katedrály často konfrontovaný s ikonografickými prameny (např. s vyobrazením vjezdu Leopolda II. od Fr. Hegera). Škoda jen, že tyto prameny netvoří obrazovou přílohu práce. Za inovativní považují zmínky o odrazu pražské korunovace v českých městech, zejména v Kutné Hoře a v Ledči nad Sázavou. Pokud by mělo dojít k rozšíření předkládané práce (např. do práce rigorózní), velmi se přimlouvám za systematický výzkum právě v této oblasti, tedy shromáždění dalších důkazů o „vyzařování“ pražské události mimo zemské hlavní město.

Závěrem je třeba upozornit na jisté formulační nedostatky, které však nemohou ohrozit celkově kladný obraz obhajované práce: pražský arcibiskup nemůže zrušit postní dny (s. 23) – může maximálně udělit dispens od některých povinností s nimi spojených, na ceremonii holdování neměla pragmatická sankce téměř žádný vliv, jen se (minimálně) promítla do textu holdovací přísahy (s. 33), arcibiskupovi lze podat jen kropáč, nikoli do zdi zabudovanou kropenku (s. 36). Z relevantní literatury byly opomenuty jen jednotliviny – například při rozboru pojmu „lid“ by se vedle Fr. Kutnara slušelo reflektovat i definici J. Petráně, stranou stojí i hlubší srovnání s korunovací Marie Terezie možné díky dílům E. Maura či J. Prokeše (Fridrichův sborník) a zejména s následující korunovací Ferdinanda V. (rozebíranou ať už v recentním díle M. Sekyrkové, nebo ve starším spise J. Muka). Do budoucna také doporučuji sjednotit psaní vlastních jmen buď na německé, nebo české podobě (Jan Václav Margelík nebyl o nic více Čech než Franz Joseph von Bretfeld...). U aristokratů bych preferoval místo příjmení predikát, opět buď v německé, nebo české podobě (Leopold Kollowrat byl Leopold Vilém Krakovský z Kolovrat, popř. Leopold Wilhelm Kolowrat-Krakowsky; August Lobkowicz August Antonín z Lobkovic, popř. August Anton von Lobkowicz atd.).

Autorce předložené práce se podařilo sestavit obraz korunovace Františka II. nejen jako politické události, nýbrž jako události kulturní. Prizmatem kultury jsou potom zpětně nahlíženy i politické dějiny, které tím získávají na přitažlivosti. Také proto doporučuji práci k obhajobě se známkou výborně.

V Praze 18. 8. 2021

PhDr. Jiří Hrbek, Ph.D.
Historický ústav AV ČR

